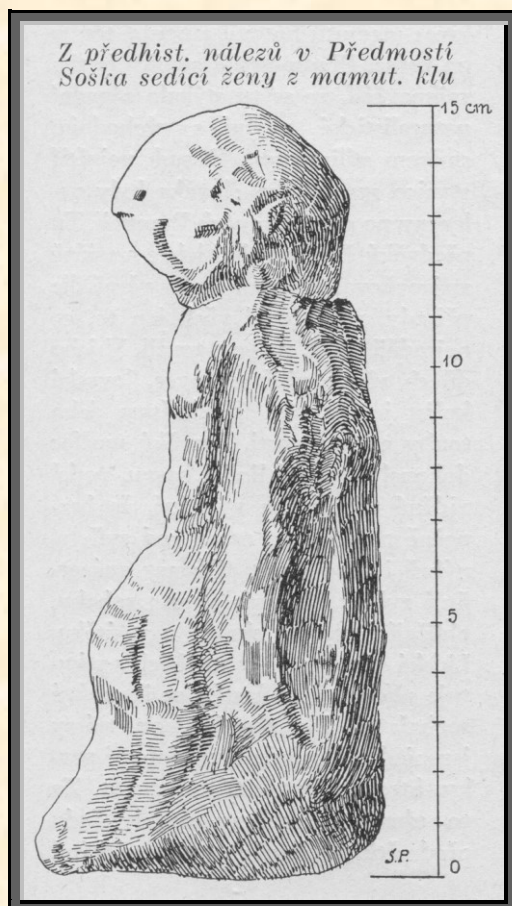

Předmostí, sídlo diluviálního lovce mamutů

Předmostí je typická hanácká dědina, která přiléhá k severní části Přerova. Na severozáp. straně této vesnice zvedají se ploché, táhlé kopečky žluté cihlářské hlíny, které říkáme spraš a která tu byla naváta v době diluviální. Středem tohoto Hradiska byl skalní útes vápencový, čnějící do výše 34 m. Kolem něj se utvořil sprašový nános, místy až 20 m mocný. Dnes se do nitra sprašových strání zažirají cihelny, které je neúprosně rvou. Nebude to již dlouho trvati a tato úbočí úplně zmizí, proměněna v podobě cihel v moderní stavby. Také skalní útes byl dávno do značné hloubky vylámán a zbyla z něj už jen pata, nepatrně vyčnívající z okolního terénu, splanýrovaného po odstranění sprašové stráně. Ještě dnes dělníci při vypichování nebo odvážení hlíny občas nalézají úlomky mamutích kostí, zubů nebo kůlů a úštěpky pazourků. Jsou to však jen nepatrné zbytky kdysi velmi bohatého naleziště člověka sprašové rasy.

Ve spraši, uložené kolem vápencového útesu, ve hloubce 2 až 4 m, na ploše nejméně 10.000 m², byla kulturní vrstva 0.2 až 1 m mocná, v níž se nám zachovaly neobyčejně vzácné stopy po životě lovce mamutů, který tu sídlil po dlouhou dobu. Kolem skalního útesu hromadily se odpadky jeho kuchyně či dílny, až konečně opuštěny byly zaváty žlutkou a v té se nám zachovaly.

Předměstské naleziště je světoznámé a patří mezi nejbohatší a nejzajímavější naleziště člověka starší doby kamenné ve střední Evropě.

Proč se lovec mamutů usadil na předměstském Hradisku? Především leželo na cestě, po které se kočující či cestující hordy předvěkého lovce ubíraly z jihofrancouzských stanic podél Alp údolím řeky Moravy a Bečvy dále na východ do Polska a Ruska. Také k jihu do nížiny panenské je Morava otevřena. A mimo to bylo Hradisko opravdu skvělým místem, odkud se otvíral krásný výhled na okolní tundru, jež pokrývala údolí Bečvy i úval Moravy, tu kolem potulovala se nespočetná stáda zvířat, nedaleko odtud, už u Hranic, čelné morény dodávaly nadbytek pazourků pro výrobu zbraní a nástrojů; bylo to místo slunné, dobře chráněné proti

větrům a vysoké vodě. Tu našel člověk bezpečné stanoviště, odkud podnikal své lovecké výpravy, sem se vracel se svou kořistí.

Předmostský lovec mamutů tu žil před 20 až 30 tisíci lety, ku konci doby ledové. Archeologové zařazují jeho dobu do pozdního aurignacienu, který spadá do posunu druhé fáze posledního zalednění (Bayer, Vitásek). Vrchol tohoto zalednění klademe však do následujícího kulturního období, t. j. do solutrénu. V době, kdy tu sídlil lovec mamutů, nastávalo u nás opět zhoršování podnebí, zase častěji přišlo, zimy byly tužší a delší, léta chladnější a krátká. Zvířena teplomilná se odstěhovala z našich krajů a k nám přicházely severské druhy, žijící dnes v studených křemtočných krajích či na vysokých horách.

Zapomenutý Přerov

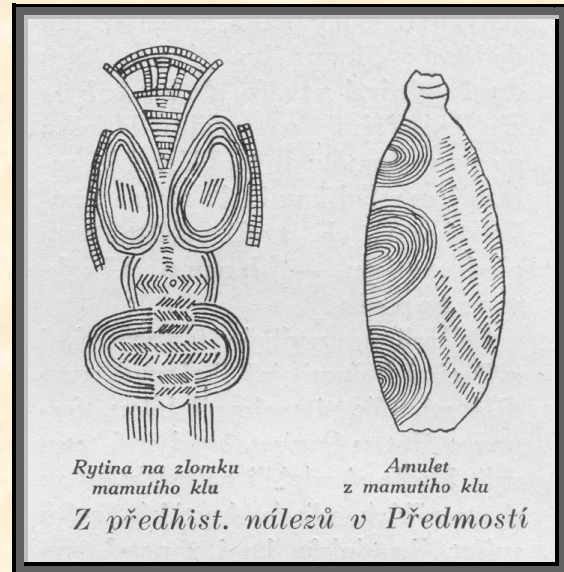
Lovec mamutů lovil v okolí Předmostí zubra, pratura, losa, zajíce běláka, lumíka, bobra, kamzíka, kožorožce, pižmoně, jelena, antilopu, salku, obecného i jeskynního medvěda, rosomáka, lišku obecnou i lední, vlka, pantera, lva afrického i jeskynního, hyenu jeskynní, srstnatého nosorožce, kůra alpského a sněhulí, supa, havrana a divokou husu. Mimo to ve stádech se v okolí potulovali mamuti, sobi a divocí koně. K menší zvěři se lovec mamutů plížil a skolil ji buď šípem nebo kopím, větší zvěř chytal do jam a stepními, uměle zakládánými požáry nebo společnou nadhánkou ji hnal na strmé stráně, odkud se pak uštvaná zvířata vrhala dolů, kde se s polámanými údy stala kořistí lovců. Právem se podivujeme odvaze a chytrosti předhistorického lovce, který se odvážil jednoduchými a nedostatečnými zbraněmi skoliti takového obra jako je mamut. Ovšem chytal tuto uslechtilou zvěř nejčastěji do jam, vykopaných na obvyklých mamutích cestách a zručně zakrytých. Jaká asi radost zmocnila se šťastných lovců, když uslyšeli žalostné troubení mamuta, který se marně snažil vylézt z jámy! Jak tu asi každý pospíchal, aby balvany, šípy a oštěpy přiblížil onen toužebně očekávaný okamžik, kdy budou moci si pochutnati na libovolném množství mamutí pečeně! Tyto okamžiky byly jistě vzácné v životě předhistorického lovce a byly kromobyčejným svátkem tlupy, na nějž se pak dlouho vzpomínalo s hlasitým mlskáním při táborových ohnících.

Předmostský lovec mamutů byl vyšší, statné postavy, měl dlouhou nápadně zúženou lebku, dosti vysoké čelo, které u mužů bylo ukončeno silnými oblouky nadočnicími, jež jim dodávaly chmurného výrazu. Nos dosti vyčníval z tváře, ale brada byla zřetelná, čehož u staršího lidského plemene dosud nebylo. Věnci jej zařazují ku mladšímu lidstvu spraševému, ale tvoří zvláštní rasu předmostskou — homo předmostensis.

Odívali se nedbale přehozenými zvířecími kůže, jež jistě uměli vydělávati, tělo si malovali bílou, černou a žlutou barvou, snad se i tetovali. Hrdlo si zdobili náhrdelníky ze zkamenělých ulítek, kostiček, zubů zvířat, kamínků, ba i z perel, vybroušených ze slonoviny. Někteří měli na krku zavěšené amulety, které měly majitele chrániti od neštěstí a zlé moci. Jsou důkazem, že tento předvěký lovec věřil už ve vyšší moc a že se obával mocnějších bytostí. Byly to základy náboženství.

Nejpřirozenějším příbytkem předvěkému člověku starší doby kamenné byly jeskyně. Avšak v Předmostí nebylo jeskyní. Pravděpodobně tu vápencový útes tvořil buď přirozenou nebo uměle vyhloubenou polojeskyni, otevřenou sluj, která mu poskytovala vhodné sídliště po několik pokolení. Byla to rozsáhlá stanice, kde člověk dlouho přebýval.

Zbraní vedle kyjů různě vyřezávaných a zdobených byly mu luky, šípy, sekery, nože a dýky. Neznal však vůbec kovů a veškeré nástroje vyráběl vedle dřeva buď z kamene nebo kosti. A hojnost surového materiálu nacházel v říčních nánosech nebo ve skálách a v ledovcových morénách, to jest v kupách kamení, které k nám až k Hřanicím nanesl severský ledovec v předešlém největším zalednění. Byl to křemen, rohovec, jaspis, pazourek, pískovec i vápenec, vzácně užíval též křišťálu a obsidiánu. Zvláště pazourek byl hledanou surovinou, neboť odštěpováním tvořil vhodné kusy s ostrými hranami a byl značně tvrdý. Proto je většina nástrojů a zbraní z pazourku. Avšak hojně používal člověk k výrobě nástrojů též zvířecích kostí, parohů i slonoviny, a to hlavně proto, že jich měl stále nadbytek i že se daly snadněji a jemněji zpracovati než tvrdý kámen. Tak hotovil z kostí jehly, udice, lžíce, dýky, hroty k oštěpům, háčky k udicím. Že vhodně ulomený nebo uřezaný mocný paroh byl mu dobrou zbraní, je jasné. V této výrobě dosáhl ohromné zručnosti. Vždyť byly nalezeny kostěné jehly, které se tuze neliší jemností od našich ocelových jehel. Kolik tu bylo třeba zručnosti a trpělivosti, než svými hrubými pomůckami vyrobil tak dokonalý nástroj. Mnohé z výrobků

Zapomenutý Přerov

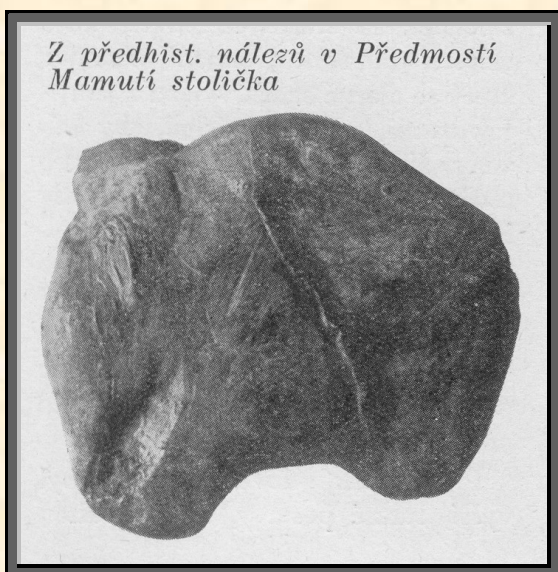
tohoto divokého lovce budí vsutku oprávněný úžas. Na předměstském nalezišti bylo nasbíráno skoro 40 tisíc jeho výrobků.

Hlavním zaměstnáním mužů byl lov a výroba zbraní i nástrojů, ženy asi vychovávaly děti a dívky, zpracovávaly kůže, upravovaly jídla, šaty, opatrovaly oheň a řídily ostatní domácí práce. Vedle lesních plodů pojídali jen maso zvěře, kterou ulovili, neboť neměli ještě domácích zvířat a neuměli pěstovat polní plodiny. Maso si pekli na rožnících, ale neznali ještě vařeného masa, neboť předmostský člověk vůbec neznal nádob. Duté kosti třítili a vybírali z nich morek, který byl považován za obzvláštní lahůdku.

Pro poznání předměstského lovce mamutů bylo zvlášť důležité, že se r. 1894 řediteli Maškovi podařilo objevit hromadný hrob, v němž bylo pohřbeno 20 lidí. Hrob byl chráněn mamutími lopatkami a plochými kameny proti dravé zvěři. Z kostí tu nalezených poznáváme nejen, jak tito lidé vypadali, nýbrž se dokázalo, že předmostský lovec pohřbíval své nebožtíky a věřil v posmrtný život. Vždyť jedno dítě mělo u sebe šperk, který mu jeho matička přidala do hrobu, věříc, že její miláček jej bude dále nositi kdesi v neznámu.

Jistě si představujeme, že předmostský lovec mamutů byl divoch s pouhými začátky vzdělanosti. Správoý člověk ovšem neuměl čísti a psát, neznal orby a chovu dobytka, neměl domácích zvířat, neuměl stavěti pevných přibytků a obýval pouze jeskyně nebo bídné chatrče z chrastí a trávy. Víme, že veškeré nástroje a zbraně hotovil ze dřeva, kamene a kostí neznaje kovů, že neuměl přísti a tkát, ani dělati hrnce z hlíny. Přece však byl umělecky nadán. Vykopávky a nálezy nás přesvědčily o tom, že umění bylo nerozlučnou částí jeho života, ba zdá se dokonce, jakoby člověk mladší doby ledové nesnesl prázdné plochy, každou plnil obrazy, ať to bylo žebro mamutí, sobí paroh nebo stěna jeskyně. Vyznal se však nejen v kresbě a malbě, nýbrž i v řezbě, rytí a sochařství.

Musíme přiznati, že předmostský lovec byl umělec vysoce nadaný, velmi zručný a cvičený, mnohé jeho výtvořy jsou skutečnými klenoty. V Předmostí byly nalezeny nádherné umělecké předměty, jež si namnoze lovec mamutů hotovil z pouhé touhy po kráse. Předmostská stanice je tím zajímavější, že se tu stýkalo západní naturalistické umění s východním směrem stilisačním. Dosud největší stanice správoého člověka byly nalezeny po obou stranách Pyrenejí. Tu předvěký člověk velmi lehce a svižně znázorňoval zvířata i osoby věrně dle přírody, zobrazoval však jen to, co nejráději viděl, po čem toužil. V jeho dílech všude vidíme lovce, lovecká kořist je hlavním předmětem jeho touhy a obraznosti. Pravěký umělec dokonale ovládal linii i barvu, podal viděné tak živě a výstižně, že bezpečně poznáváme nejen rod zvířete, nýbrž i jeho druh. Obrazy znázorňují zvěř s různých stran: s boku, ohlížející se, ve skoku a v útěku. Lidská postava se v malbách vyskytuje zřídka. Tím častěji se jí zabývá sochařství. Na západě jsou známy jen ojedinelé předměty, zdobené prvky, které připomínají ornament. Za to ukrajinské nálezy dodaly řadu předmětů, zdobených geometrickými vzory. Tu člověk daleko od své jihofrancouzské vlasti ponenáhlu se odcizoval zobrazování skutečných předmětů a přecházel ku tvarům, jež kolem sebe neviděl, jakých ve skutečnosti není. Tato tvorba vzniká ze snahy po pravidelnosti a dokonalosti, po zkrášlení a ozdobnosti, je proto vyšším úkonem duševním než naturalismus.

Morava byla právě mostem, spojujícím západ s východem, tu se oba umělecké směry stýkaly. A předmostská stanice poskytla krásné doklady, kam až na západ proniklo východní stilisační umění. I. L. Červinka v Pravěku zemí českých praví: „Geometrické ornamenty technického původu v Předmostí jsou zcela jiného rázu než ornamenty západoevropské a jejich vznik možno předpokládati jen na východě.“

Zapomenutý Přerov

Předměty, nalezené v Předmostí, patří částečně umění směru západního, ale z větší části jeví vliv východu. Mimo několik řezb jsou veškeré předměty ozdobené měřickými prvky, jednoduše řaděnými rýhami i křikátozmi pro východní směr význačnou.

K západnímu umění patří vzácná soška mamuta. Je zhotovena z úlomku mamutího křlu a zobrazuje neobyčejně věrně zvíře. Jemnými vrypy po celém těle je znázorněna jeho dlouhá srst, oháňka delšími rýhami. Je to jedinečný kus nesmírné ceny! Je uložen v Brně.

K témuž směru západnímu patří sedm figurek, 12 až 14 cm vysokých, znázorňujících pravděpodobně sedící ženy. Jsou velmi hrubě vyřezány z mamutích kostí záprstních. Hlava je oddělena od těla hlubokým zářezem, ale jednotlivosti na ní úplně scházejí. Paže jsou pouze naznačeny mělkými rýhami. Spodek je rovný, aby se mohly postavit.

Známý je amulet z mamutí slonoviny. Má tvar protáhlé švestky s knoflíkem na zavěšení. Je ozdoben soustředným rýhováním a pásky, zřejmě východního rázu.

Jedinečná je rytina ženy. Je rovněž vyryta na úlomku mamutího křlu. Jen si pozorně prohlédněte přiložený obrázek. Všechny části těla jsou znázorněny přímočarými nebo obloukovitými měřickými obrazci. Tímto podáním umělec vytvořil dílo, které se liší ode všech zobrazených lidských postav. Neobyčejně vzácný kus! Tato rytina je současně ukázkou, jak se různilo východní umění od přírodního směru v umění západním.

Význam předmostského naleziště tkví jednak v ohromné spoustě nalezených předmětů, v dobře zachovaných kostrách sprašového člověka a v jeho jedinečných uměleckých výtvořech, jež nelze vůbec penězi vyvážit. Dr. Absolon v pojednání *Die Mamut-jagerstation in Předmost* (r. 1918) ocenil význam této stanice slovy: „Předmostí vrhlo světlý paprsek do tmavého, velmi vzdáleného času, v němž se rodil člověk.“^{*}

O stanici lovců mamutů v Předmostí napsáno již bylo mnoho zpráv a posudků od nejpřednějších učenců evropských, žádné cizojazyčné dílo, pojednávající o prehistorii starší doby kamenné, neobejde se bez náležitého využití vzácných předměstských nálezů. Jsou tu však ještě některé sporné otázky a lidské kostry nebyly dosud vědecky náležitě probádány. Schází nám souborné dílo o této světové zvláštnosti. Toto jsou naši učenci dlužni především svému národu, ale i vzdělavcům celého světa.

^{*}) Litujeme velice, že se na toto naleziště vzdělání lidé dostali pozdě a začali vzácné předměty zachraňovati teprve tehdy, když už mnoho cenného bylo zničeno a rozneseno. Tím utrpěl celý národ nenahraditelnou škodu. Přesto byly tu nalezeny překrásné věci, jichž většina je uložena v moravském zemském museu v Brně.

Zdroj: Přerovsko-Kojetínsko (1933)